

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเปิด (open economy) มีการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศค่อนข้างสูง การค้าระหว่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตอย่างรวดเร็ว การค้าชายแดน เป็นรูปแบบหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศ ที่เริ่มมาจากการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของประชาชนที่อาศัยตามแนวพรมแดนของประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการซื้อขายสินค้าที่มีมูลค่าไม่สูงและไม่มีการส่งมอบเอกสารหรือหลักฐานทางการค้า ปัจจุบันประเทศไทยและประเทศต่างๆ ในภูมิภาคมีความร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และด้านการค้าหลายโครงการ เช่น โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion : GMS) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี - เจ้าพระยา - แม่โขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) และการเปิดเสรีทางการค้า (Free Trade Area) ทำให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานในภูมิภาค เช่น โครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงประเทศต่างๆ ในภูมิภาคตามแนวตะวันออก-ตะวันตก (East- West Economic Corridor) เชื่อมโยงพม่า - ไทย-ลาว - เวียดนาม และแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) เชื่อมโยงไทย - พม่า-ลาว-จีนตอนใต้ (ยูนนาน) รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศที่นำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม อัตราค่าจ้าง หรือการจ้างงาน การเพิ่มขึ้นของระดับรายได้ ปัจจัยดังกล่าวล้วนส่งเสริมให้การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น

ประเทศไทยมีชายแดนที่ติดต่อกับพม่าเป็นระยะทางยาวประมาณ 1,800 กิโลเมตร จังหวัดที่มีศักยภาพทางการค้าชายแดน มีจำนวน 7 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ ตาก กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และระนอง มีรูปแบบการค้าตั้งแต่การค้าจำนวนเงินไม่มาก เช่น การซื้อขายสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนผู้อาศัยในเมืองที่มีชายแดนติดต่อกันไปจนถึงการค้าขนาดใหญ่ระหว่างหน่วยงานของรัฐทั้งไทยและพม่า เช่น การซื้อขายก๊าซธรรมชาติ ที่อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กับ จังหวัดพญาตองซู ประเทศพม่า โดยมีมูลค่าการค้ารวมทั้งหมดแยกตามประเภทส่งออก และนำเข้าตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการค้า ไทย-พม่า ปี 2549-2553

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2549	2550	2551	2552	2553
ส่งออก	28,849.00	33,043.11	43,859.02	52,652.37	65,631.18
นำเข้า	88,707.91	80,030.63	112,426.00	95,975.92	90,000.45
มูลค่าการค้า	117,556.91	113,073.74	156,285.02	148,628.29	155,631.63
ดุลการค้า	-59,858.91	-46,987.52	-68,566.98	-43,323.55	-24,369.27

ที่มา : กระทรวงพาณิชย์

มูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า ตั้งแต่ปี 2549-2553 มีมูลค่าเฉลี่ย 138,235.12 ล้านบาทต่อปี โดยมีสัดส่วนมูลค่าการส่งออกต่อการนำเข้าเท่ากับ 32:67 หรือคิดเป็นมูลค่าการส่งออกเฉลี่ย 44,806.94 ล้านบาทต่อปี และมูลค่าการนำเข้าเฉลี่ย 93,428.18 ล้านบาทต่อปี โดยไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าให้กับพม่า ตามรายละเอียดมูลค่าการส่งออกและนำเข้าแยกรายด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1.2

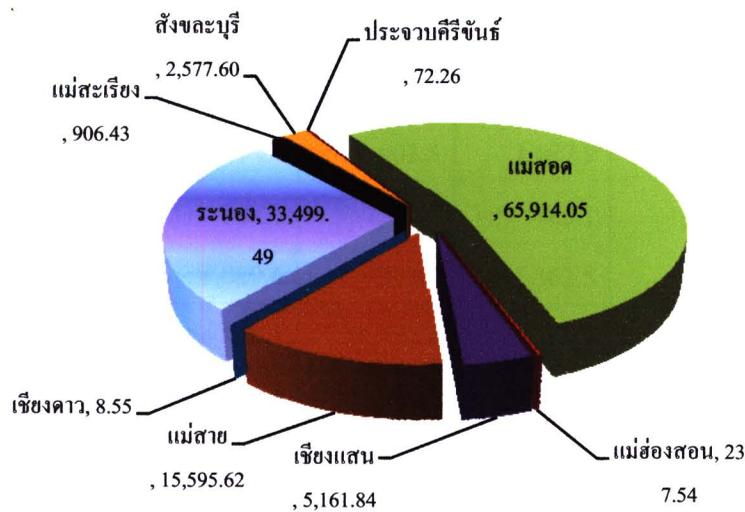
ตารางที่ 1.2 สัดส่วนมูลค่าการค้าชายแดนไทย-พม่า ผ่านด่านศุลกากรไทยปี 2551-2553

หน่วย : ล้านบาท

ด่านศุลกากร	การค้ารวม	%	ส่งออก	%	นำเข้า	%
สิงขระบุรี	271,143.47	66.96	2,577.60	2.08	268,565.85	95.59
แม่สอด	69,968.22	17.28	65,914.05	53.17	4,054.17	1.44
ระนอง	40,832.20	10.08	33,499.49	27.02	7,332.72	2.61
แม่สาย	16,183.25	4.00	15,595.62	12.58	587.62	0.21
เชียงแสน	5,170.54	1.28	5,161.84	4.16	8.69	0.00
แม่สะเรียง	966.84	0.24	906.43	0.73	60.42	0.02
แม่ฮ่องสอน	454.14	0.11	237.54	0.19	216.60	0.08
ประจวบคีรีขันธ์	189.56	0.05	72.26	0.06	117.30	0.04
เชียงดาว	8.61	-	8.55	0.01	0.06	-
รวม	404,916.83	100.00	123,973.38	100.00	280,943.43	100.00

ที่มา : กรมศุลกากร

จากตารางที่ 1.2 จะเห็นได้ว่าการค้าชายแดนผ่านด่านสังขละบุรีมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 66.96 ของมูลค่าการค้าทั้งหมด เนื่องจากการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยานาดาและเยตากุนในทะเลอันดามันประเทศพม่า ก่อนมีการนำเข้าก๊าซธรรมชาติ ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าชายแดนกับพม่ามาโดยตลอด หากไม่มีการนำเข้าก๊าซธรรมชาติจากพม่า จะพบว่าการค้าชายแดนผ่านด่านแม่สอดมีปริมาณการส่งออกสูงที่สุดเมื่อเทียบกับการส่งออกผ่านด่านอื่นๆ มูลค่าการค้าเฉลี่ยมีจำนวน 23,322.74 ล้านบาทต่อปี รองลงมาได้แก่ ด่านระนอง มีมูลค่าการค้าเฉลี่ย 13,610.73 ล้านบาทต่อปี และด่านแม่สายมีมูลค่าการค้าเฉลี่ย 5,394.42 ล้านบาทต่อปี

ที่มา: ด่านศุลกากรแม่สอด

รูปที่ 1.1 สัดส่วนการส่งออกไปพม่าแยกรายด่าน ปี 2551-2553

การค้าชายแดนในภาคเหนือ ประเทศไทยทำการค้ากับประเทศพม่า ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัด คือ จังหวัดตาก เชียงราย แม่ฮ่องสอน และเชียงใหม่ ทำการค้าผ่านด่านศุลกากร 6 ด่านคือ (1) ด่านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตาก (2) ด่านศุลกากรแม่ฮ่องสอน (3) ด่านศุลกากรแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (4) ด่านศุลกากรเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (5) ด่านศุลกากรแม่สาย และ (6) ด่านศุลกากรเชียงแสน จังหวัดเชียงราย การค้ากับประเทศลาวและประเทศจีนอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย ทำการค้าผ่านด่านศุลกากรเชียงของ ขนส่งสินค้าผ่านเส้นทาง R3 จากอำเภอเชียงของ-ห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว และการค้าผ่านด่านเชียงแสนใช้เส้นทางแม่น้ำโขง ไปยังประเทศจีน โดยมีมูลค่าการค้าชายแดนของทั้ง 3 ประเทศตามตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 มูลค่าการส่งออกและนำเข้าการค้าชายแดนในภาคเหนือ ปี 2549-2553

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2549	2550	2551	2552	2553
มูลค่าสินค้าส่งออก	20,447.0	23,233.1	30,547.0	37,182.5	42,712.70
- พม่า	14,899.3	16,420.7	24,928.5	31,379.1	34,465.90
- ลาว	1,439.6	1,218.6	1,972.9	2,584.5	5,036.50
- จีน(ตอนใต้)	4,108.2	5,593.8	3,645.7	3,218.9	3,210.40
มูลค่าสินค้านำเข้า	3,912.0	3,506.7	3,835.5	4,184.1	4,453.00
- พม่า	2,034.4	1,803.5	1,687.9	1,717.9	1,490.50
- ลาว	788.0	710.0	785.1	1,222.9	2,007.00
- จีน(ตอนใต้)	1,089.6	993.2	1,362.5	1,243.3	955.5
มูลค่าการค้า	24,359.0	26,739.8	34,382.6	41,366.6	47,165.70
ดุลการค้า	16,535.0	19,726.4	26,711.5	32,998.4	38,259.70

ที่มา : คำนวณจาก

จากตารางที่ 1.3 จะเห็นได้ว่าการค้าชายแดนในภาคเหนือ ไทยเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมูลค่าการส่งออกที่สูงที่สุดคือการส่งออกไปประเทศพม่า การส่งออกตั้งแต่ปี 2549-2553 มีปริมาณการส่งออกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมูลค่าการส่งออกสูงสุดคือการส่งออกผ่านด่านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตาก

ตารางที่ 1.4 มูลค่าการค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สอด จ.ตาก ตั้งแต่ปี 2549-2553

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2549	2550	2551	2552	2553
มูลค่าส่งออก	10,948.0	12,309.5	18,449.3	25,016.3	24,334.9
มูลค่านำเข้า	1,304.5	1,027.0	1,394.0	1,483.7	1,046.4
มูลค่าการค้า	12,252.5	13,336.6	19,843.3	26,500.0	25,381.3

ที่มา : คำนวณจาก

สถิติการค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สอดในช่วงปี 2549-2553 มีมูลค่าเฉลี่ยปีละประมาณ 19,462.76 ล้านบาท จำแนกเป็นมูลค่าการส่งออก 18,211.61 ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้า 1,251.15 ล้านบาท ทั้งนี้ คิดเป็นสัดส่วนมูลค่าการส่งออกต่อการนำเข้าเท่ากับ 94:6 ส่งผลให้การค้าที่อำเภอแม่สอด เกินดุลการค้ากับพม่ามาโดยตลอด (ตารางที่ 1.4) สินค้าส่งออกผ่านด่านศุลกากรแม่สอดที่สำคัญคือสินค้าอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภค ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม (ตารางที่ 1.5) สินค้านำเข้าส่วนใหญ่เป็นทั้งประเภทคงทนและไม่คงทน สินค้าประมง และสินค้าเกษตร เช่น สิ่งประดิษฐ์ที่ทำด้วยไม้ โค-กระบือมีชีวิต ปูทะเล หอมแดง (ตารางที่ 1.5)

ตารางที่ 1.5 อันดับสินค้าส่งออกสูงสุด 10 อันดับแรกเปรียบเทียบปี 2551-2554

หน่วย: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ปีงบประมาณ 2551		ปีงบประมาณ 2552		ปีงบประมาณ 2553		ปีงบประมาณ 2554	
	ชนิดสินค้า	มูลค่า	ชนิดสินค้า	มูลค่า	ชนิดสินค้า	มูลค่า	ชนิดสินค้า	มูลค่า
1	น้ำมันพืช	945.98	น้ำมันพืช	891.72	น้ำมันดีเซล	1,212.62	น้ำมันเบนซิน	334.97
2	น้ำมันปาล์ม	867.58	น้ำมันเบนซิน	887.73	น้ำมันเบนซิน	1,169.71	กาแฟชนิดผงสำเร็จรูป	248.58
3	น้ำมันดีเซล	707.36	กาแฟชนิดผงสำเร็จรูป	794.59	น้ำมันพืช	1,057.33	ผงชูรส	229.88
4	รถจักรยานยนต์	631.33	โทรทัศน์	699.26	โทรทัศน์	891.89	รถยนต์สภาพเก่าใช้แล้ว	177.61
5	แผ่นเหล็กชุบสังกะสี	554.45	ผงชูรส	691.55	ผงชูรส	860.98	น้ำมันดีเซล	168.92
6	น้ำมันเบนซิน	551.44	ผ้าพิมพ์ฝ้าย 100%	651.14	ผ้าพิมพ์ฝ้าย 100%	859.5	รถจักรยานยนต์	160.34
7	ผงชูรส	520.07	รถยนต์สภาพเก่าใช้แล้ว	650.24	กาแฟชนิดผงสำเร็จรูป	723.67	น้ำมันพืช	159.87
8	ยารักษาโรค	348.85	ยารักษาโรค	630.3	รถยนต์สภาพเก่าใช้แล้ว	868.79	เบียร์ทำจากมอลต์	152.86
9	แบตเตอรี่	311.84	รถจักรยานยนต์	581.63	เบียร์ทำจากมอลต์	659.95	ยารักษาโรค	115.42
10	อวนจับปลา	285.4	น้ำมันดีเซล	435.94	ยารักษาโรค	560	โทรทัศน์	109.42

ที่มา : ด้านศุลกากรเมืมสอด

หมายเหตุ ปีงบประมาณ 2554 ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนมกราคม 2554

ตารางที่ 1.6 อันดับสินค้านำเข้าสูงสุด 10 อันดับแรกงบประมาณปี 2551-2554

หน่วย: ล้านบาท

ลำดับ ที่	ปีงบประมาณ 2551		ปีงบประมาณ 2552		ปีงบประมาณ 2553		ปีงบประมาณ 2554	
	ชนิดสินค้า	มูลค่า	ชนิดสินค้า	มูลค่า	ชนิดสินค้า	มูลค่า	ชนิดสินค้า	มูลค่า
1	สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้	466.93	สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้	516.95	สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้	443.11	สิ่งประดิษฐ์ทำด้วยไม้	79.11
2	ปูทะเล	181.78	ข้าวข้าวขาว (WTO)	351.95	หอมหัวใหญ่ (เข้าคลังทัณฑ์บน)	84.73	โคมมีชีวิต	52.62
3	ปลาเบญจพรรณ	92.53	หอมแดง (AFTA)	187.71	ปลาเบญจพรรณ	57.1	หอมหัวใหญ่ (เข้าคลังทัณฑ์บน)	43.33
4	เมล็ดข้าวโพด	53.6	ปูทะเล	104.43	ถั่วลาย (AFTA)	56.91	กระป๋อมีชีวิต	25.76
5	หัวหอมแดง	48.94	ปลาเบญจพรรณ	73.74	โคมมีชีวิต	53.32	สินแร่พลวง (เข้าคลังฯ)	25.39
6	กระเพาะปลาตากแห้ง	31.59	พริกแห้ง	64.34	ปูทะเลมีชีวิต	37.08	กระเพาะปลาตากแห้ง	9.55
7	เมล็ดงา	31.17	โคมมีชีวิต	56.65	ถั่วเขียวคั่วมัน (AFTA)	32.13	ปูทะเลมีชีวิต	7.15
8	โคมมีชีวิต	29.17	หัวหอมใหญ่ (AFTA)	55.35	กระเพาะปลาตากแห้ง	30.85	ปลาเบญจพรรณ	6.34
9	หัวหอมใหญ่	23.04	เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (AFTA)	48.49	กระป๋อมีชีวิต	20.49	หมากแห้ง (บางส่วนเข้าคลังฯ)	6.14
10	เมล็ดมะม่วงหิมพานต์	21.28	กระเพาะปลาตากแห้ง	39.65	เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (AFTA)	16.5	สินแร่ตะกั่ว (เข้าคลังฯ)	5

ที่มา : ด้านศุลกากรแม่สอด

หมายเหตุ ปีงบประมาณ 2554 ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนมกราคม 2554

การค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สอด ส่วนใหญ่กระทำในรูปแบบการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากกลุ่มการค้ามีทั้งกลุ่มผู้ประกอบการในท้องถิ่น ผู้ประกอบการส่งออกจากกรุงเทพฯ ผู้ประกอบการส่งออกในพื้นที่จังหวัดอื่นในภาคเหนือ และกลุ่มพ่อค้าจากเมืองย่างกุ้งประเทศพม่า เข้ามาทำการค้าผ่านด่านชายแดนอำเภอแม่สอดด้วย ดังนั้น การค้าชายแดนด้านอำเภอแม่สอดจึงมีการส่งออก/นำเข้าสินค้าที่หลากหลาย การส่งออกสินค้าที่ไม่ได้อยู่ในรายการสินค้าห้ามการนำเข้าของพม่า ส่วนใหญ่ดำเนินการผ่านด่านศุลกากรที่เป็นจุดผ่านแดนถาวร มีการเสียภาษีอย่างถูกต้อง จัดเป็นการค้าในระบบ โดยทั้งสองฝ่ายจะขนส่งสินค้าผ่านสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ซึ่งเป็นสะพานข้ามแม่น้ำเมยเชื่อมระหว่างอำเภอแม่สอดและเมืองเมียวดี สำหรับสินค้าที่พม่าห้ามนำเข้าหรือส่งออก แต่มิได้ห้ามโดยกฎหมายของไทย จะทำพิธีการทางศุลกากรและขนย้ายสินค้าผ่านทางคลังสินค้าชั่วคราว (ท่าข้าม)¹ ปัจจุบันมีคลังสินค้าที่ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการจากด่านศุลกากร จำนวน 22 คลัง และการค้าส่วนใหญ่จะเป็นการค้ากับชนกลุ่มน้อย (กระเหรี่ยง KNU, DKBA)

สภาพการค้าชายแดนในปัจจุบัน ธนาคารแห่งประเทศไทย (2543) ได้กล่าวว่า มีการค้าใน 2 รูปแบบคือ การค้าผ่านพิธีการทางศุลกากร (การค้าในระบบ) และการค้าไม่ผ่านพิธีการศุลกากร (การค้านอกระบบ) เนื่องจากสินค้าส่งออกผ่านด่านพรมแดนอำเภอแม่สอดส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ซึ่งเป็นสินค้าที่ทางการพม่าห้ามนำเข้า ดังนั้น การส่งออกสินค้าจึงเป็นลักษณะการค้านอกระบบ พ่อค้าไม่สามารถขนส่งสินค้าผ่านช่องทางอนุมัติที่เป็นจุดผ่านแดนถาวรบริเวณเชิงสะพานมิตรภาพไทย-พม่าได้ การขนส่งสินค้าจึงกระทำผ่านจุดผ่อนปรนชั่วคราว การส่งมอบสินค้าโดยทั่วไปจะส่งมอบบริเวณชายแดนไทย เพื่อลดความเสี่ยงในการขนส่งสินค้าในพม่า ส่วนสินค้านำเข้าผ่านด่านแม่สอด มีทั้งสินค้าที่สามารถนำเข้ามาได้ปกติโดยไม่มีข้อห้ามทางการค้าจากทั้งฝ่ายไทยและพม่า เช่น อาหารทะเล แต่มีสินค้าบางประเภทซึ่งทางการพม่าห้ามส่งออก เช่น โคมีชีวิต กระบี่มีชีวิต การนำเข้าจะเป็นลักษณะการค้านอกระบบ

ปัญหาการค้านอกระบบ จากการศึกษาของ นิสิต พันธมิตร (2542) พบว่ามีมูลค่าการค้านอกระบบไม่ต่ำกว่า 3-4 เท่า หรือคิดเป็นมูลค่าประมาณ 1.5-2.0 หมื่นล้านบาทต่อปี จุดการค้านอกระบบที่มีมูลค่าสูงอยู่ที่ อำเภอแม่สาย และ อำเภอแม่สอด สาเหตุที่ทำให้มีการค้านอกระบบสูง

¹ คลังสินค้าชั่วคราว (ท่าข้าม) จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 5 ทวิ พระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2480 เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้นำเข้า-ส่งออกสินค้า และเป็นการสนับสนุนให้มีการส่งเสริมการส่งออก เพื่อนำรายได้เข้าประเทศและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล โดยไม่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ซึ่งการขออนุมัติช่องทางนำเข้า-ส่งออกดังกล่าว จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายของศุลกากรที่เกี่ยวข้อง และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขของกรมศุลกากรที่มอบอำนาจให้นายด่านศุลกากรแม่สอด หรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้พิจารณาอนุมัติให้นำเข้าและส่งออกสินค้า

เพราะพิธีการนำเข้าและส่งออกมีขั้นตอนมาก มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีหน่วยงานรับผิดชอบมากเกินไปก่อให้เกิดความเอือมระอา จนทำให้มีการค้านอกระบบเกิดขึ้น

การค้าชายแดนไทย-พม่า มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างกับการค้าระหว่างประเทศและการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยประเทศอื่นๆ จากลักษณะทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศพม่ามีความแตกต่างกับประเทศไทย ประเทศพม่ามีรูปแบบการปกครองโดยรัฐบาลทหารภายใต้สภาเพื่อสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (State Peace and Development Council - SPDC) การปกครองของพม่าจะอยู่กับฐานอำนาจเพียงไม่กี่คน และมีประชาชนต่างเชื้อชาติกระจายอยู่ทั่วประเทศ บางกลุ่มมีแนวคิดขัดแย้งในรูปแบบการปกครองประเทศกับรัฐบาลทหารพม่า และลักษณะการค้าชายแดนมีความแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมทางการเมืองของแต่ละกลุ่มชนชาติในประเทศพม่า กรณีการค้าชายแดนผ่านด่านแม่สอด ซึ่งมีอาณาเขตติดกับเมืองเมียวดี เป็นกลุ่มพื้นที่ครอบครองของกระเหรี่ยงคริสต์ (KNU) ที่มีปัญหาด้านการเมืองกับรัฐบาลทหารพม่า ทำให้รัฐบาลทหารพม่าพยายามกดดันทั้งด้านการทหารและเศรษฐกิจ และไม่ต้องส่งเสริมการค้าชายแดนบริเวณนี้ เพราะเกรงว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านการเงินให้แก่ทหารกระเหรี่ยงคริสต์บางครั้งเกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่าและกองกำลังชนกลุ่มน้อย ทำให้รัฐบาลพม่าใช้วิธีการทางทหารเข้าจัดการกับกองกำลังชนกลุ่มน้อย ส่งผลให้มีการสู้รบกัน ในบางครั้งจึงมีการตั้งปิดด่านการค้าชายแดน เนื่องจากรัฐบาลพม่าเห็นว่าการเปิดด่านจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

ปัญหาชายแดนไทย-พม่า เช่น น้อมศิริ (2544) ได้กล่าวว่าปัญหาชายแดนไทย-พม่า มีปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันในเรื่อง 1) ปัญหาเส้นเขตแดนไทย-พม่า ที่มีการกำหนดเส้นเขตแดนไม่เป็นไปตามหลักสากล เช่น ปัญหาการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะกลางน้ำเมย 2) ปัญหาชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ซึ่งพม่าถือว่าเป็นเรื่องภายในที่ต่างชาติไม่ควรแทรกแซง แต่ความขัดแย้งภายในประเทศเมื่อมีการสู้รบได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและอธิปไตยของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศไทย 3) ปัญหาผู้อพยพและแรงงานพม่าหลบหนีเข้ามาทำงานในประเทศไทย 4) ปัญหายาเสพติด และ 5) ปัญหาการค้าชายแดนไทย-พม่า ที่เกิดจากผู้ประกอบการแสวงหาผลประโยชน์จากการนำสินค้าเข้า-ออกตามแนวชายแดนที่ทางราชการไม่ได้กำหนดให้เป็นจุดผ่านแดน เป็นการค้านอกระบบที่ชนกลุ่มน้อยได้รับประโยชน์ด้วย ทำให้รัฐบาลพม่าแคลงใจในความจริงจังของรัฐบาลไทย และส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-พม่า

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศ จากการศึกษาของนิสิต พันธมิตร (2542) พบว่า ประเทศพม่ามักมีความคลางแคลงใจต่อประเทศไทยว่าให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดน แต่ข้อเท็จจริงคือชนกลุ่มน้อยต่างๆ ต้องการเงินมาเพื่อซื้อยุทธปัจจัย จึงต้องผลิตสินค้าต่างๆ รวมทั้งยาเสพติด โดยอาศัยช่องทางการค้านอกระบบขายสินค้าผ่านประเทศไทย จึงก่อให้เกิดปัญหาระหว่างประเทศไทยกับประเทศพม่าอยู่เสมอ เป็นเหตุให้มีการเปิด-ปิดจุดการค้าบ่อยครั้ง รวมถึงการโยกย้ายสับเปลี่ยนกำลังบ่อยก่อให้เกิดความสับสนในการประสานงานของเจ้าหน้าที่ทั้ง 2 ประเทศ

ปัจจุบัน พม่าได้ปิดด่านบนสะพานมิตรภาพไทย – พม่า อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2553 จนถึงปัจจุบัน จากสาเหตุปัญหาฝ่ายพม่าไม่พอใจที่ไทยสร้างผนังคอนกรีตป้องกันน้ำท่วมริมตลิ่งแม่น้ำเมย² ปัญหาที่พม่าต้องการจัดระเบียบการค้า³ และปัญหาการสู้รบกับชนกลุ่มน้อย⁴ ปัญหาดังกล่าวทำให้พม่าปิดด่านยาวต่อเนื่อง ส่งผลให้มูลค่าการค้าผ่านด่านแม่สอดลดลงจากช่วงปกติ ตามรายละเอียดการส่งออกและนำเข้า ดังนี้

² คมชัดลึก, 27 กรกฎาคม 2553

³ เนชั่นทันข่าว, 12 ตุลาคม 2553

⁴ กรุงเทพธุรกิจ, 8 พฤศจิกายน 2553

ตารางที่ 1.7 มูลค่าการส่งออกผ่านด่านแม่สอด ตั้งแต่ปี 2549-2553

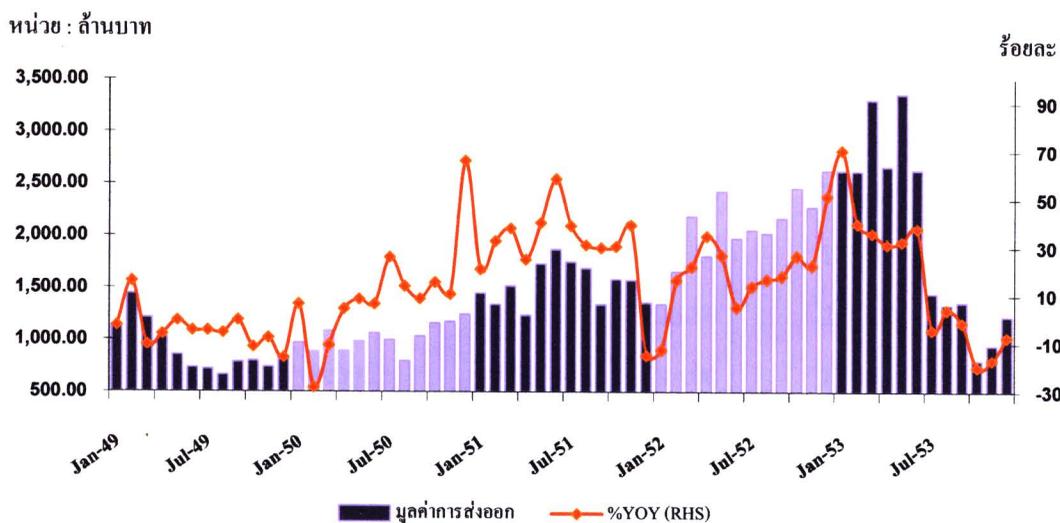
หน่วย : ล้านบาท

เดือน	2549	2550	2551	2552	2553
มกราคม	1,134.10	973.20	1,449.20	1,345.00	2,624.00
กุมภาพันธ์	1,441.40	889.40	1,342.40	1,657.50	2,622.00
มีนาคม	1,211.10	1,087.10	1,519.00	2,188.20	3,305.80
เมษายน	1,021.20	895.00	1,236.50	1,806.90	2,664.50
พฤษภาคม	855.60	985.70	1,731.50	2,427.60	3,360.00
มิถุนายน	733.10	1,063.90	1,869.70	1,977.70	2,632.20
กรกฎาคม	719.30	1,000.20	1,750.20	2,057.80	1,446.00
สิงหาคม	663.90	796.40	1,690.00	2,026.70	1,339.80
กันยายน	787.40	1,035.70	1,341.80	2,168.20	1,361.60
ตุลาคม	799.20	1,160.40	1,584.00	2,459.30	804.50
พฤศจิกายน	740.70	1,176.00	1,575.50	2,277.40	948.60
ธันวาคม	840.90	1,246.50	1,359.60	2,624.00	1,225.90
รวม	10,948.00	12,309.50	18,449.30	25,016.30	24,334.90

ที่มา: ด่านศุลกากรแม่สอด

➤ 18 กรกฎาคม 2553 – ปัจจุบัน พม่าเปิดด่านชายแดนแม่สอด

จากตารางแสดงปริมาณการส่งออกสินค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สอด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตั้งแต่ปี 2549-2553 ปริมาณการส่งออกมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2553 ช่วง 6 เดือนแรกของปี การค้าผ่านด่านแม่สอดมีมูลค่า 17,208.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 80.5 ของการค้ากับพม่าในภาคเหนือ สินค้าส่งออกสำคัญในครึ่งปีแรกได้แก่ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ผลิตภัณฑ์โลหะ สามีญ และผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

% YOY : % การเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับระยะเดียวกันปีก่อน

ที่มา: ด้านศุลกากรแม่สอด

รูปที่ 1.2 มูลค่าการส่งออกสินค้าผ่านด่านแม่สอด 2549-2553

ในช่วง 6 เดือนหลังของปี 2553 การค้าผ่านด่านแม่สอดมีมูลค่า 7,126.5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 54.5 ของการค้ากับพม่าในภาคเหนือ เมื่อเทียบกับระยะเดียวกันปีก่อน มูลค่าการค้าลดลงถึงร้อยละ 47.6 สาเหตุจากการที่ประเทศพม่ามีคำสั่งปิดด่านชายแดนแม่สอด-เมียวดี ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2553 จนถึงปัจจุบัน ทำให้ผู้ประกอบการค้าไม่สามารถขนส่งสินค้าผ่านเส้นทางสะพานมิตรภาพไทย - พม่า ส่งผลให้มูลค่าการค้าลดลงจากสถานการณ์ปกติที่คาดว่าจะมีมูลค่าการค้ารวมประมาณ 17,424.00⁵ ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ 59.1 สินค้าส่งออกที่ลดลงมากได้แก่ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม สินค้าอุปโภคบริโภค ยานพาหนะและชิ้นส่วน

⁵ ข้อมูลจากด่านศุลกากรแม่สอด

ตารางที่ 1.8 มูลค่าการนำเข้าผ่านด่านแม่สอด ตั้งแต่ปี 2549-2553

หน่วย : ล้านบาท

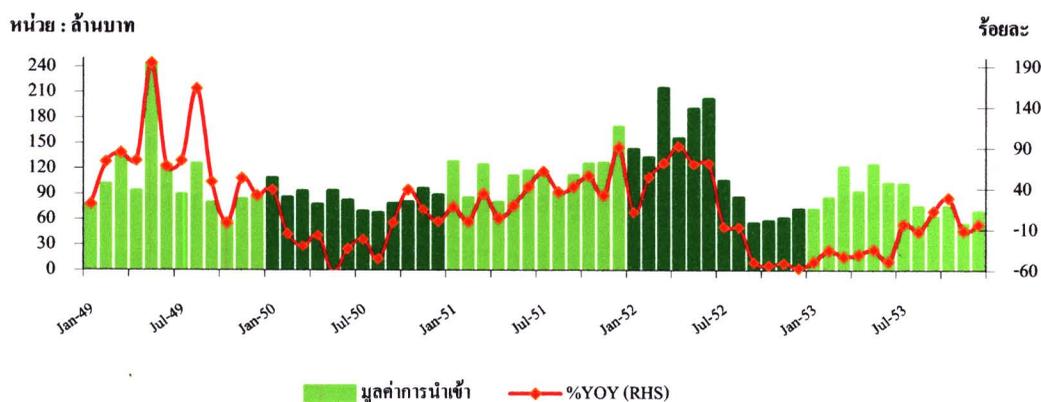
เดือน	2549	2550	2551	2552	2553
มกราคม	78.50	109.20	128.70	143.20	72.60
กุมภาพันธ์	102.00	86.10	86.10	133.20	86.10
มีนาคม	134.30	93.50	125.30	215.40	122.40
เมษายน	94.00	77.90	81.00	155.90	93.10
พฤษภาคม	243.90	93.90	112.10	191.10	125.30
มิถุนายน	124.60	82.80	118.30	202.90	103.50
กรกฎาคม	89.70	70.10	113.20	105.90	102.60
สิงหาคม	126.10	67.90	92.70	86.50	75.80
กันยายน	80.10	79.00	112.70	56.10	63.50
ตุลาคม	58.20	80.90	126.50	58.80	76.10
พฤศจิกายน	84.30	96.70	127.60	62.10	55.30
ธันวาคม	88.90	89.00	169.80	72.60	70.10
รวม	1,304.50	1,027.00	1,394.00	1,483.70	1,046.40

ที่มา : ด่านศุลกากรในภาคเหนือ

➤ 18 กรกฎาคม 2553 – ปัจจุบัน พม่าปิดด่านชายแดนแม่สอด

จากตารางแสดงปริมาณการนำเข้าสินค้า ผ่านด่านชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตั้งแต่ปี 2544-2553 ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2553 ปริมาณการนำเข้าผ่านด่านแม่สอดมีมูลค่า 603.0 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 73.6 ของการค้ากับพม่าในภาคเหนือ สินค้านำเข้าสำคัญในครึ่งปีแรกได้แก่ เฟอร์นิเจอร์และสิ่งประดิษฐ์ที่ทำด้วยไม้ หอมแดง พริกแห้ง ปูทะเลมีชีวิต ในช่วง 6 เดือนหลังของปี 2553 การนำเข้าผ่านด่านแม่สอดมีมูลค่า 443.4 ล้านบาท เมื่อเทียบกับระยะเดียวกันปีก่อน มูลค่าการค้าตรงตัวที่ร้อยละ 0.3 จะเห็นได้ว่าการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า เมื่อดูจากมูลค่าการค้าจะไม่ส่งผลกระทบต่อในการนำเข้าสินค้าผ่านด่านแม่สอดมากนัก

% YOY : % การเปลี่ยนแปลงเมื่อเทียบกับระยะเดียวกันปีก่อน

ที่มา: ด้านศุลกากรแม่สอด

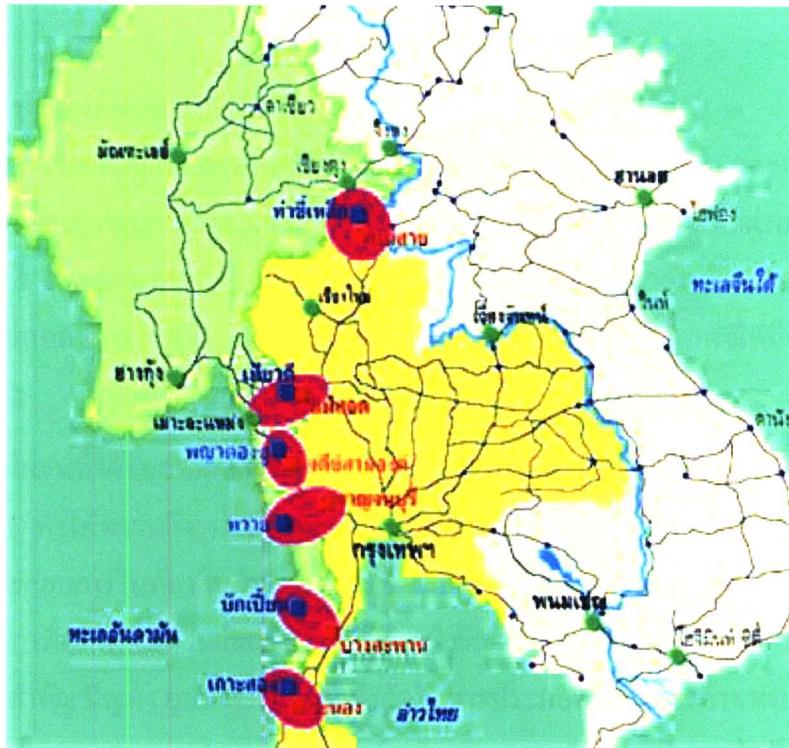
รูปที่ 1.3 มูลค่าการนำเข้าสินค้าผ่านด่านแม่สอด ปี 2549-2553

การนำเข้าสินค้า แม้ประเทศพม่าจะปิดด่านชายแดนแม่สอดบนสะพานมิตรภาพไทย-พม่า แต่มูลค่าการนำเข้าสินค้ายังคงทรงตัว จากสถิติการค้าในช่วง 6 เดือนหลัง เทียบกับการนำเข้าสินค้า ในช่วงเวลาเดียวกันของปี 2552 มีมูลค่าการนำเข้าค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับปีจึงไม่มีความแตกต่างมากนัก ส่วนการส่งออกสินค้าผ่านด่านแม่สอด มูลค่าลดลงเกือบครึ่งของการส่งออก ทั้งหมดเมื่อเปรียบเทียบกับการส่งออกในช่วงเวลาเดียวกัน การปิดด่านชายแดนหรือปิดสะพานที่ใช้เป็นเส้นทางในการขนส่งสินค้า และการคมนาคมติดต่อกัน จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจการค้าชายแดนโดยตรง โดยเฉพาะผู้ประกอบการค้าส่งออก และผู้นำเข้า ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายพม่า

อำเภอแม่สอดมีข้อได้เปรียบในด้านช่องทางการเข้า-ออกได้หลายจุด เนื่องจากมีแม่น้ำเมยเป็นเขตกั้นแดนระหว่างไทยกับพม่า ในกรณีที่ช่องทางการส่งออก - นำเข้ามีปัญหาที่ยังมีทางเลือกสำหรับการขนส่งสินค้าผ่านแม่น้ำเมย รวมทั้งอำเภอที่เป็นเขตชายแดนในจังหวัดตาก อาทิ อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยางฯ เมื่อมีการปิดด่านแต่ประชาชนชาวพม่ายังมีความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภค จึงมีการขนส่งสินค้าบางส่วนผ่านท่าข้ามแม่น้ำเมยที่อยู่ในความดูแลของชนกลุ่มน้อย และสินค้าบางประเภทที่ไม่สามารถลงเรือข้ามแม่น้ำได้ ผู้ประกอบการต้องเปลี่ยนเส้นทางขนส่งไปส่งออกที่ด่านชายแดนไทย-พม่าอื่นๆ เช่น ด่านศุลกากรแม่สาย ด่านศุลกากรระนอง⁶ ทั้งนี้การเปลี่ยนเส้นทางขนส่งอาจส่งผลกระทบในด้านต้นทุนการขนส่งสินค้า

⁶ นสพ. คมชัดลึก, 22 กุมภาพันธ์ 2554 และ นสพ.เนชั่นทันข่าว, 11 กุมภาพันธ์ 2554

อำเภอแม่สอดเป็นศูนย์กลางเชื่อมการขนส่งระหว่างอำเภอพบพระ อำเภอท่าสองยาง อำเภอแม่ระมาด และอำเภออุ้มผาง ซึ่งเป็นอำเภอชายแดนก่อนเชื่อมตัวเมืองตาก จังหวัดอื่นๆ และกรุงเทพมหานคร มีเส้นทางเชื่อมโยงเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง ประเทศพม่า เส้นทางการค้าระหว่างแม่สอด-เมียวดี-ท่าเรือชายฝั่งเกาะตะเฒ่า ระยะทาง 150 กิโลเมตร และเส้นทางต่อไปยังกรุงย่างกุ้ง ระยะทาง 310 กิโลเมตร เป็นจุดเชื่อมโยงการขนส่งผู้โดยสาร และสินค้ากับกลุ่มเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขงและอ่าวเบงกอล (GMS and BIMSTEC) และจุดเชื่อมการขนส่งแนวถนนระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ตามแผนความร่วมมือพัฒนาของไทย กับประเทศในภูมิภาคเอเชียใต้และอินโดจีน และเป็นจุดที่เชื่อมโยงไปสู่เมืองย่างกุ้งได้ใกล้ที่สุดเมื่อเทียบกับจุดอื่นๆ

ที่มา : คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน Board of Investment

รูปที่ 1.4 แผนภาพแสดงจุดการค้าระหว่างประเทศไทย และประเทศพม่า

- เขตเศรษฐกิจการผลิตร่วม
- เมืองทางฝั่งพม่า
- เมืองทางฝั่งไทย
- เมืองหลวง / เมืองศูนย์กลางหลัก

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเมืองหน้าด่านการค้าชายแดน อีกทั้งภาครัฐได้ผลักดันให้เร่งดำเนินการยกฐานะแม่สอดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ควบคู่กับการยกฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ "นครแม่สอด" รองรับการพัฒนาเมืองหน้าด่านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว เสริมสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชายแดนแม่สอด ส่งเสริมให้มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มสูงขึ้น แต่จากที่มีการปิดด่านการค้าชายแดนไทย-พม่า ได้ส่งผลให้การค้าหยุดชะงัก ปริมาณการค้าลดลง ทำให้ผู้ประกอบการค้าได้รับผลกระทบโดยตรง และอาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจและมีความประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบการปิดด่านชายแดนที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจท้องถิ่น ในด้านการค้าที่ผู้ประกอบการได้รับ ในแต่ละประเภทสินค้าส่งออก-นำเข้าสำคัญ รวมทั้งปัจจัยทางด้านต้นทุนการขนส่งสินค้าในกรณีที่ผู้ประกอบการค้าเปลี่ยนเส้นทางการส่งออก-นำเข้า ในช่วงที่มีการปิดด่าน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจท้องถิ่น ด้านการค้า และต้นทุนในการขนส่งสินค้า ของผู้ประกอบการค้าผ่านด่านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในช่วงการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า

1.2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าผ่านด่านชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางการค้าในกรณีที่มีการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1.3.1 ทำให้ทราบถึงรูปแบบและผลกระทบทางการค้าและข้อมูลของต้นทุนในการขนส่งสินค้าของผู้ประกอบการในท้องถิ่น ในช่วงที่การค้าชะงักจากการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า

1.3.2 เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สนใจเกี่ยวกับการค้าผ่านด่านชายแดนแม่สอดได้ตระหนักถึงความสำคัญ ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการประกอบธุรกิจการค้าชายแดน ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการวางแผนประกอบธุรกิจการค้า การลงทุน ได้อย่างมีประสิทธิภาพของภาคเอกชน และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือกันระหว่างไทย-พม่า พัฒนาระบบเศรษฐกิจชายแดน และเศรษฐกิจท้องถิ่นของภาครัฐ

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 มุ่งเน้นการศึกษาผลกระทบทางการค้าและต้นทุนการขนส่ง เฉพาะการค้าผ่านด่านศุลกากรแม่สอด-เมียวดี ในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในช่วงการปิดด่านชายแดนไทย-พม่า วันที่ 18 กรกฎาคม 2553 จนถึงปัจจุบัน

1.4.2 ศึกษาสินค้าเฉพาะกลุ่มที่มีปริมาณการส่งออก-นำเข้า สูงสุด 5 อันดับแรก ในช่วงที่มีการปิดด่าน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depths Interview) กับผู้ประกอบการค้าแยกตามรายประเภทสินค้า ทั้งด้านการส่งออก-นำเข้า และต้นทุนในการขนส่งสินค้า ในช่วงที่มีการปิดด่านการค้าชายแดนไทย-พม่า

1.5 นิยามศัพท์

การค้าชายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการค้า ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยได้ทำการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ตามบริเวณชายแดนทั้งสองฝ่าย ซึ่งการค้าชายแดนมีทั้งถูกกฎหมาย โดยผ่านพิธีการทางศุลกากรและการลักลอบค้า หรือการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย

การค้าในระบบ หมายถึง การค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้นำเข้าและส่งออกจะทำการซื้อขายตามขั้นตอนและผ่านพิธีการศุลกากรในจังหวัดชายแดน และมีการชำระภาษีศุลกากรอย่างถูกต้อง

การค้านอกระบบ หมายถึง การค้าที่มุ่งหลีกเลี่ยงการผ่านพิธีการตามด่านศุลกากรและหลีกเลี่ยงการชำระภาษีศุลกากรอย่างถูกต้อง

ด่านศุลกากร หมายถึง ทำหรือที่สำหรับการนำเข้าหรือส่งออกซึ่งของประเภทใดๆ หรือทุกประเภททางทะเล ทางบก หรือทางอากาศ และเป็นปฏิบัติพิธีการศุลกากรทั้งปวงซึ่งด่านศุลกากรตั้งขึ้นโดยกฎกระทรวง โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 4 แห่ง พรบ.ศุลกากร พ.ศ.2469

จุดผ่านแดนถาวร หมายถึง จุดผ่านแดนที่เปิดให้ประชาชนทั้งสองประเทศ นักท่องเที่ยว และยานพาหนะ สามารถสัญจรไปมาเพื่อการค้า การท่องเที่ยว และอื่นๆ โดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลทั้งสองประเทศ ในส่วนของประเทศไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ และจะมีผลบังคับใช้เมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษา

จุดผ่านแดนชั่วคราว หมายถึง การเปิดเพื่อผ่อนผันให้มีการผ่านแดนได้ ในช่วงเวลาที่กำหนดไว้แน่นอนเฉพาะกิจ ไม่มีผลกระทบด้านความมั่นคงและความปลอดภัย เมื่อครบกำหนดเวลาหรือบรรลุล่วงวัตถุประสงค์แล้วจะปิดจุดผ่านแดนทันที โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

เป็นผู้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย ประกาศเปิดจุดผ่านแดนชั่วคราว ตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพิจารณาเปิดจุดผ่านแดนของสำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ

จุดผ่อนปรน หมายถึง จุดที่เปิดเพื่อช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านด้านมนุษยธรรม และส่งเสริมความสัมพันธ์ของประชาชนในระดับท้องถิ่น เพื่อการผ่อนปรนให้มีการค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภค และยารักษาโรคที่จำเป็น ซึ่งระดับท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบร่วมกัน ทั้งนี้การประกาศเปิดจุดผ่อนปรนเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด และต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อนด้วย

ผู้ประกอบการ หมายถึง พ่อค้า/นักธุรกิจ ที่ประกอบการค้า/ธุรกิจด้านพาณิชย์กรรมการค้าที่ทำพิธีการผ่านด่านศุลกากรแม่สอด จังหวัดตาก

ผลกระทบทางเศรษฐกิจท้องถิ่น หมายถึง ผลลัพธ์หรือสภาพเศรษฐกิจของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลพม่าประกาศปิดด่านบนสะพานมิตรภาพไทย-พม่า ซึ่งผลกระทบดังกล่าวมีทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยเน้นผลกระทบโดยตรงทางการค้า และด้านต้นทุนในการขนส่งสินค้า

เขตเศรษฐกิจพิเศษ คือพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก และ “ให้สิทธิพิเศษบางประการ” ในการดำเนินกิจการต่างๆ เช่น การอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และการได้รับสิทธิต่างๆ ที่เอื้อต่อการลงทุน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิพิเศษทางภาษีอากร การส่งเสริมการลงทุน ความพร้อมของปัจจัยการผลิต การผังเมือง การอยู่อาศัย ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) หมายถึง สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน เป็นองค์กรซึ่งถือกำเนิดตามปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ตามเจตนารมณ์ของผู้นำประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ที่จะให้มีการรวมกลุ่มและร่วมมือกันเสริมสร้างให้ภูมิภาคอันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งประเทศพม่าได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2540 ปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกรวม 10 ประเทศ มีประชากรรวมประมาณ 500 ล้านคน

AFTA (ASEAN Free Trade Area) หมายถึง เขตการค้าเสรีอาเซียน ซึ่งกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ จะร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมให้การค้าขายระหว่างกันในอาเซียนเป็นไปอย่างเสรี สร้างความสามารถในการแข่งขัน สร้างอำนาจต่อรอง ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และจะดำเนินการลดอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน โดย 80% ของสินค้าทั้งหมดจะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในปี 2550 และ 100% ของสินค้าทั้งหมดจะลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ในปี 2553 ยกเว้นสินค้าอ่อนไหว

และอ่อนไหวสูง ส่วนประเทศพม่า ซึ่งเข้าเป็นสมาชิกช้ากว่าสมาชิกอื่นๆ จะลดภาษีสินค้าเหลือ 0% ในปี 2558

ACMECS (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชา สปป.ลาว พม่า และไทย โดยมีการพัฒนาความร่วมมือ 5 สาขา ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน ความร่วมมือทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมในภูมิภาค การท่องเที่ยวและการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์

GMS (Greater Mekong Sub-Regional) โครงการพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มแม่น้ำโขง เป็นความร่วมมือของ 6 ประเทศ คือ ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (ยูนนาน) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยมีธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB: Asian Development Bank) เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลัก กลุ่มประเทศ GMS มีประชากรรวมกันประมาณ 250 ล้านคน โดยมุ่งเน้นในโครงการ การคมนาคมขนส่ง การพัฒนาทางด้านพลังงาน การพัฒนาด้านโทรคมนาคม การพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ การท่องเที่ยว การพัฒนาดูแลรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการค้าการลงทุนของเอกชนในประเทศต่างๆ และทางการเกษตร